

**UCHWAŁA NR XLII/639/18
RADY MIASTA KOŁOBRZEG**

z dnia 17 maja 2018 r.

**w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz
Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kołobrzegu na lata 2018 – 2020.**

Na podstawie art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1390) oraz art.18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1875 z późn.zm.) **Rada Miasta Kołobrzeg uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kołobrzegu na lata 2018 – 2020, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Kołobrzeg.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Ryszard Szufel

Załącznik do uchwały Nr XLII/639/18
Rady Miasta Kołobrzeg
z dnia 17 maja 2018 r.

**Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kołobrzegu
na lata 2018 - 2020**

Kołobrzeg 2018

Spis treści:

1. Wstęp.....	3
2. Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie.....	4
3. Podstawy prawne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie.....	5
4. Diagnoza zjawiska przemocy w Gminie Miasto Kołobrzeg.....	6
5. Procedura Niebieska Karta	14
6. Cele, założenia, obszary, zasady Programu.....	16
7. Realizatorzy programu.....	17
8. Działania.....	19
9. Postanowienia końcowe	22

§ 1. Wstęp

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem powszechnie występującym w naszym społeczeństwie. Niestety wciąż jeszcze pozostającym w „czterech ścianach domów”. Dotyka rodziny o różnym statusie społecznym, a nie jak dotychczas sądzono, tylko tzw. „margines społeczny”. Nie tylko alkoholik jest sprawcą przemocy, coraz częściej osoby dobrze wykształcone, majątne, zajmujące prestiżowe stanowiska, lubiane i szanowane przez innych stosują przemoc wobec swoich najbliższych. Z uwagi na skalę występowania przemocy w rodzinie, jak również na jej dewastacyjny charakter w wymiarze jednostkowym jak i społecznym, przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest jednym z zadań polityki społecznej, realizowanym na różnych poziomach życia publicznego w Polsce. System przeciwdziałania przemocy określa Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2015, poz.1390), która m. in. wskazuje jednostkom samorządu terytorialnego oraz organom administracji rządowej zadania do realizacji, określa sposób postępowania z osobą doznającą przemocy w rodzinie oraz z jej sprawcą.

W celu efektywnego przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenia jej negatywnych następstw w życiu społecznym i rodzinnym tworzy się Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kołobrzegu na lata 2018 – 2018, zwany dalej „Programem”. Program przedstawia charakterystykę zjawiska przemocy w rodzinie, dostępne dane na temat tego zjawiska w Kołobrzegu, podstawy prawne działania, cel strategiczny i cele szczegółowe, planowane działania do realizacji. Wymienia podmioty realizujące Program oraz instytucje i organizacje współpracujące. Cele, działania i zadania programu będą podlegać monitoringowi, ewaluacji i odpowiadać na potrzeby mieszkańców Kołobrzegu, w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Program wpisuje się w założenia „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Miasto Kołobrzeg na lata 2017-2020”, która zakłada stworzenie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Program skierowany jest do mieszkańców Kołobrzegu, ze szczególnym uwzględnieniem:

- 1) osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- 2) osób stosujących przemoc w rodzinie,
- 3) świadków przemocy w rodzinie,
- 4) osób, służb i podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Problem przemocy w rodzinie może być zarówno skutkiem jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie. Z uwagi na powiązanie przemocy w rodzinie z innymi obszarami problemów społecznych, konieczne jest uzupełnianie się działań szeregu instytucji i organizacji, m.in.: pomocy społecznej, placówek oświatowych, służby zdrowia, instytucji porządku publicznego, komisji ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, organizacji pozarządowych. Istotne jest tworzenie interdyscyplinarnej sieci wsparcia, realizowanej przez specjalistów, w tym: pracowników socjalnych, pedagogów, psychologów, kuratorów, policjantów, lekarzy i innych, w celu usprawnienia całego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ograniczenia tego zjawiska oraz poprawy jakości życia kołobrzeskich rodzin.

W pracach nad opracowaniem Programu uczestniczyli członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kołobrzegu, będący przedstawicielami instytucji i podmiotów zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie. W związku z tym, że realizacja poprzedniego programu dobiegła końca wraz z upływem 2017 roku, konieczne stało się opracowanie nowego.

§ 2. Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie

Pod pojęciem przemocy w rodzinie należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny tj.: małżonka, wstępnego, zstępnego, rodzeństwa, powinowatego w tej samej linii lub stopniu, osobę pozostającą w stosunku przysposobienia oraz jej małżonka, osobę pozostającą we wspólnym pożyciu, a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie charakteryzuje się tym, że:

1. Jest intencjonalna. Przemoc jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary.

2. Siły są nierównomierne. W relacji jedna ze stron ma przewagę nad drugą. Ofiara jest słabsza a sprawca silniejszy.

3. Narusza prawa i dobra osobiste. Sprawca wykorzystuje przewagę siły i narusza podstawowe prawa ofiary (np. prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku itd.).

4. Powoduje cierpienie i ból. Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody. Doświadczenie bólu i cierpienia zmniejsza zdolność do samoobrony.

Szczególnie dramatyczne konsekwencje przemocy zauważa się u dzieci. Powoduje ona bowiem w ich psychice nieodwracalne skutki, które mogą dać o sobie znać dopiero w życiu dorosłym.

Rodzaje przemocy

Rodzaje przemocy	Formy zachowań
Przemoc fizyczna	popychanie, odpychanie, obezwładnienie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucenie w niebezpiecznej okolicy, nie udzielenie koniecznej pomocy, itp.,
Przemoc psychiczna	wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, ciągle krytykowanie, kontrolowanie, stosowanie gróźb, szantażowanie, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna (kontrolowanie i ograniczenie kontaktów z innymi osobami), domaganie się posłuszeństwa, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie), stosowanie gróźb,
Przemoc seksualna	wymuszanie różnego rodzaju niechcianych zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy, np. wymuszenie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, seksu z osobami trzecimi, sadystycznych form współżycia, demonstrowanie zazdrości a także krytykowanie zachowań seksualnych.
Przemoc ekonomiczna	odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwienie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych rodziny, okradanie, zaciąganie kredytów i zmuszanie do zaciągania pożyczek wbrew woli współmałżonka, itp.
Zaniedbanie	ciągle niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych np. brak opieki i uniemożliwianie zaspokajania podstawowych potrzeb fizjologicznych (związanych ze snem, jedzeniem, higieną), brak opieki medycznej, chłód emocjonalny, obojętność, itp.

Na występowanie zjawiska przemocy w rodzinie ma wpływ wiele różnych czynników. Prawdopodobieństwo jej wystąpienia zwiększają następujące czynniki:

- **normy społeczne i kulturowe** - w wielu środowiskach wciąż istnieje silne przekonanie o prawie rodziców do dominacji nad dziećmi, dominacji mężczyzny nad kobietami; nadal utrwalany jest wzorzec mężczyzny silnego i przebojowego, mężczyzna ma być zdobywcą, a kobieta powinna być mu uległa, istnieje przyzwolenie na stosowanie kar cielesnych wobec dzieci; istotną siłą posiadają również normy związane z prywatnością rodziny – „brudy należy prać we własnym domu”, „nie mów nikomu co dzieje się w domu”, „w sprawy rodzinne nie należy się wtrącać”,

- **status ekonomiczny** – stres związany ze zbyt niskimi zarobkami, dysproporcje w zarobkach w rodzinie czy zagrożenie utratą pracy,

- **alkoholizm i narkomania** – nadmierne spożywanie alkoholu i innych substancji psychoaktywnych; ogranicza to możliwość kontroli własnego zachowania, zwiększa prawdopodobieństwo reagowania złością i gniewem, powoduje zaburzenia percepcji i oceny rzeczywistości,

- **dziedziczenie wzorca przemocy** – bycie ofiarą lub świadkiem przemocy w dzieciństwie zwiększa prawdopodobieństwo stosowania przemocy w życiu dorosłym,

- **wyuczona bezradność osoby doznającej przemocy** – jest poddaniem się i zaprzestaniem działania, które wynika z przekonania, że cokolwiek się zrobi, nie będzie to miało żadnego znaczenia, gdyż zawsze sprawca znajdzie powód do zachowań agresywnych. Wyuczona bezradność prowadzi do wielu negatywnych skutków, które mogą przejawiać się w trzech sferach:

- deficyty poznawcze, które polegają na ogólnym przekonaniu, iż nie ma takich sytuacji, w których możliwa jest zmiana, że w konkretnej sytuacji nic nie można zrobić i nikt nie jest w stanie pomóc,
- deficyty motywacyjne, które polegają na tym, że osoba zachowuje się biernie, jest zrezygowana, nie podejmuje żadnych działań, aby zmienić swoją sytuację,
- deficyty emocjonalne, które objawiają się stanami apatii, lęku, depresji, uczucia zmęczenia, niekompetencji i wrogości.

- **osobowość sprawcy** - chęć dominacji, wrodzona lub nabyta skłonność do agresji, nieufność, zazdrość, brak empatii, niska wrażliwość, niskie poczucie własnej wartości, obawa przed odrzuceniem i utratą rodziny.

§ 3. Podstawy prawne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zadania ujęte w ramach Programu realizowane będą przede wszystkim w oparciu ustawę z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

1. Do **zadań własnych gminy** należy w szczególności:

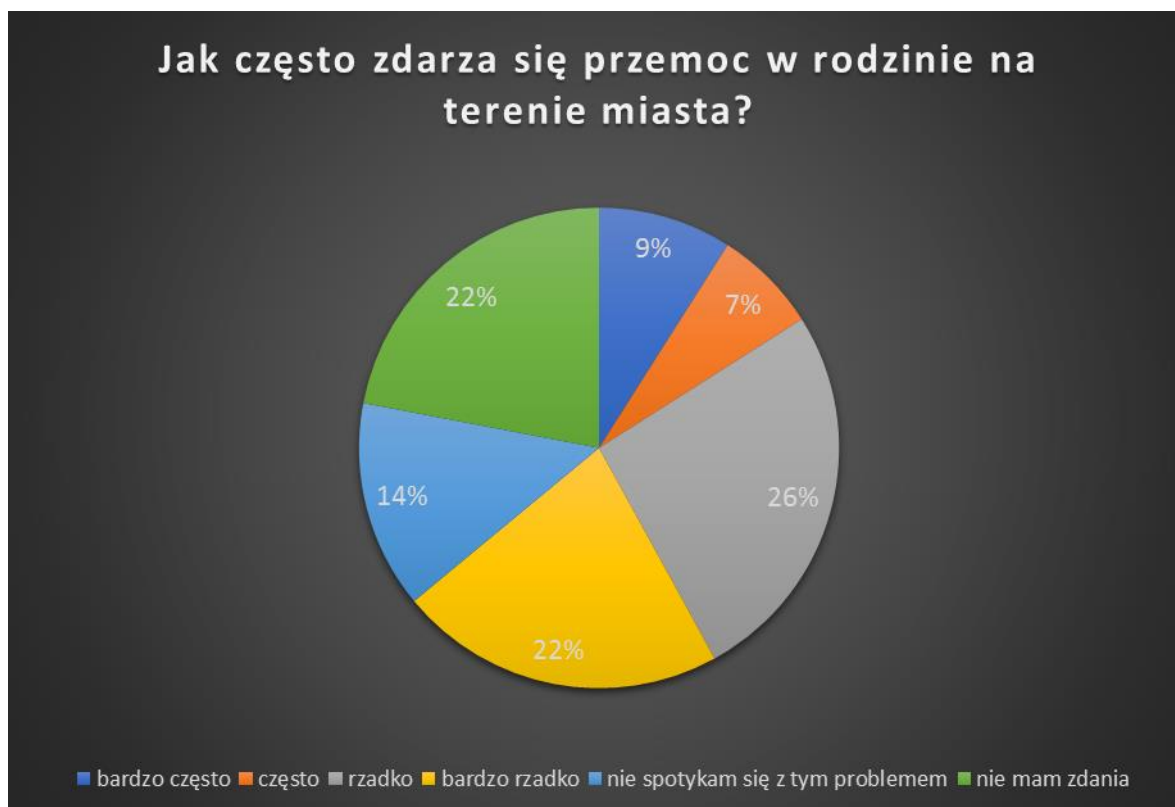
- 1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie,
- 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,
- 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
- 4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

§ 4. Diagnoza zjawiska przemocy w Kołobrzegu

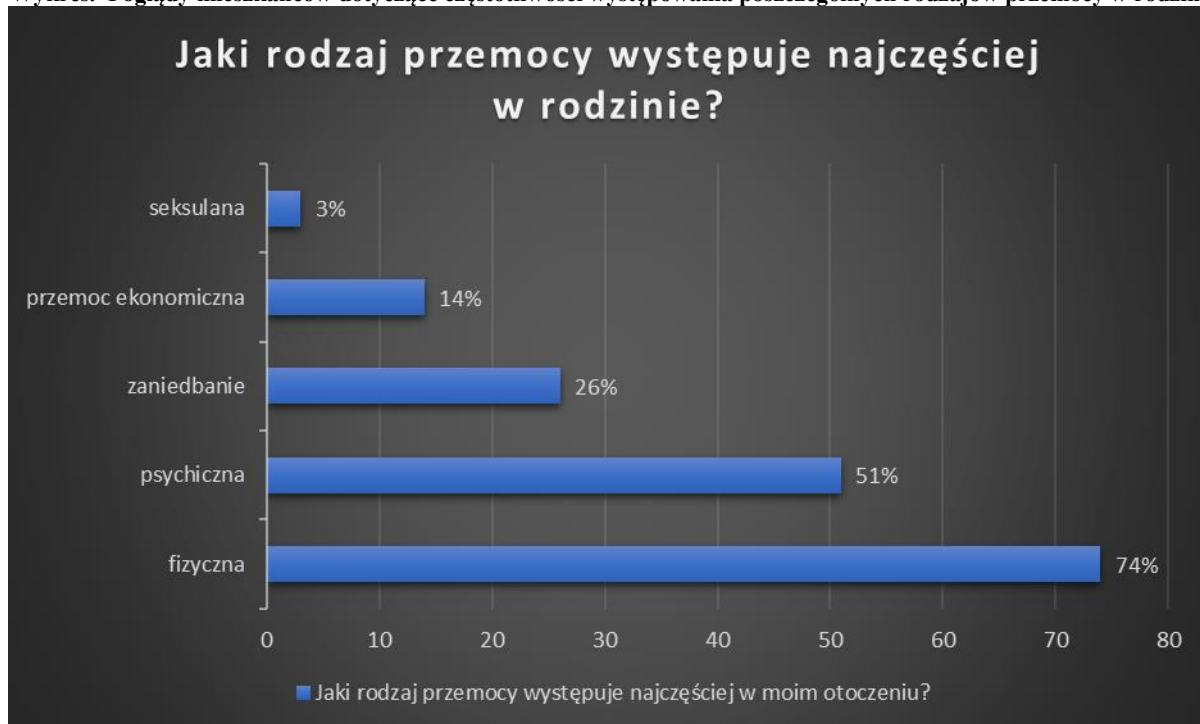
Trudno określić skalę zjawiska przemocy w rodzinie, ponieważ nie wszystkie akty przemocy są ujawniane. Oficjalne statystyki, prowadzone przez Komendę Główną Policji, uwzględniają te przypadki, wobec których uruchomiono procedurę Niebieskiej Karty.

W celu poznania opinii dorosłych mieszkańców Kołobrzegu na temat problemu przemocy w rodzinie, przeprowadzono badanie ankietowe. Sondaż został zrealizowany w listopadzie 2017 roku. W badaniu wzięło udział 186 respondentów. Wśród nich było 114 kobiet i 72 mężczyzn. Wiek osób biorących udział w badaniu mieścił się w przedziale od 18 do 70 lat (przeciętnie około 40 lat). Najliczniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem średnim (42%), a kolejno osoby, które ukończyły szkoły zawodowe (16%) oraz z wykształceniem wyższym (31%). Nieznacznie powyżej 10% ankietowanych zakończyło edukację na szkole podstawowej lub należy do grupy osób z niepełnym wyższym wykształceniem. Ponad ¾ respondentów w momencie przeprowadzania badania było aktywnych zawodowo.

Wykres. Poglądy mieszkańców dotyczące częstotliwości zjawiska przemocy w rodzinie na terenie miasta

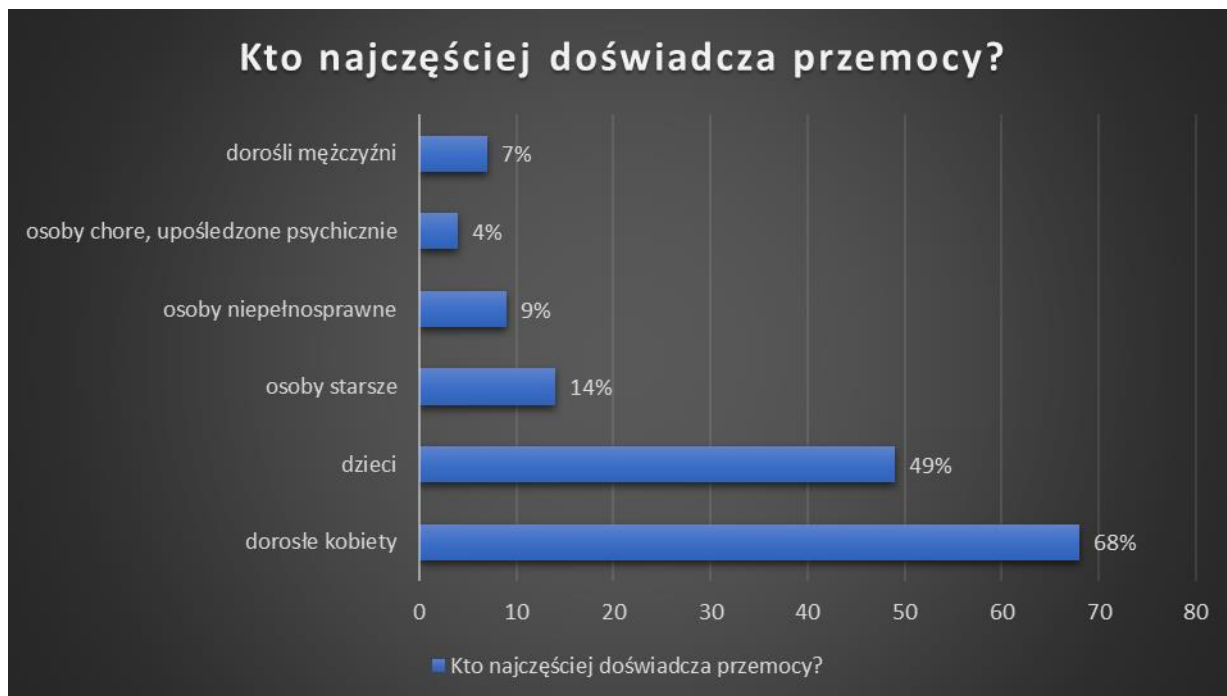
Wykres. Poglądy mieszkańców dotyczące częstotliwości występowania poszczególnych rodzajów przemocy w rodzinie

Charakterystyka osób doświadczających i stosujących przemoc w rodzinie

Najczęściej zdaniem ankietowanych mieszkańców Kołobrzegu przemocy w rodzinie doświadczają dorosłe kobiety (68%) oraz dzieci (49%). Osoby starsze, niepełnosprawne, chore, upośledzone i dorośli mężczyźni uzyskują znacznie mniej wskazań. Dość jednoznacznie są także charakteryzowane osoby stosujące przemoc domową – najczęściej to mąż (77%), rzadziej konkubent (61%), ojciec (14%) i żona (9%).

Wykres. Charakterystyka osoby doświadczającej przemocy.

Wykres. Charakterystyka osoby stosującej przemoc.

Przyczyny przemocy w rodzinie

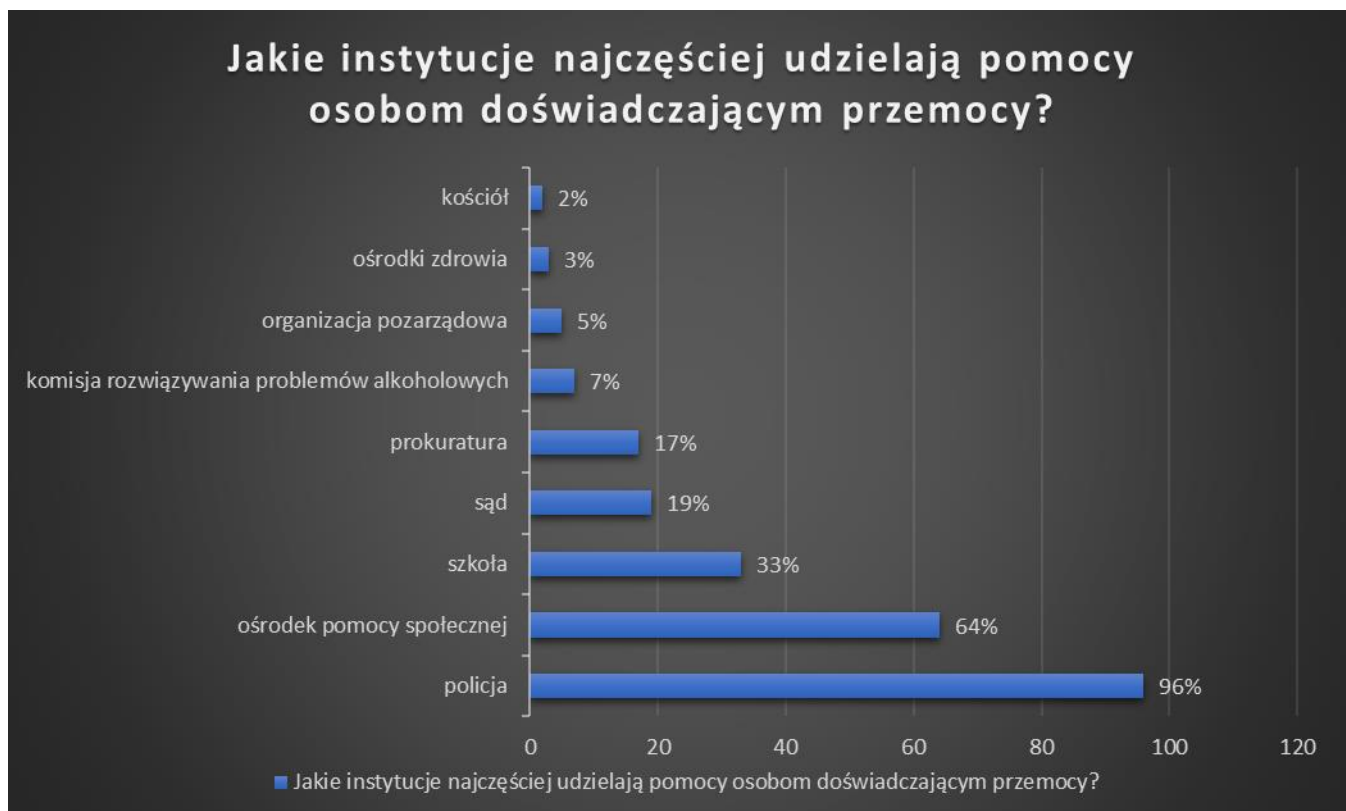
Według ankietowanych osób najczęściej przyczynami przemocy w rodzinie jest przede wszystkim uzależnienie od alkoholu (69%), a w dalszej kolejności uzależnienie od narkotyków (33%) oraz zła sytuacja materialna (49%). Mniejsza grupa osób twierdzi, że przemoc domowa może być powodowana przez nieumiejętność porozumiewania się członków rodziny ze sobą czy rozwiązywania konfliktów (odpowiednio 27% i 17%) oraz bezradność (12%). Cechy osoby stosującej przemoc takie jak wcześniejsze doświadczenia przemocy w rodzinie, niezaradność życiowa, potrzeba dominacji w rodzinie czy panujące stereotypy w opinii ankietowanych są mniej ważne.

Wsparcie w sytuacji przemocy w rodzinie

Co drugi respondent z Kołobrzegu przyznaje, że starał się pomóc osobie dotkniętej problemem przemocy domowej (96 osób, 52%). W sumie 16 osób (9%) odmówiło odpowiedzi na to pytanie, zaś przecząco odpowiedziała 1/3 badanych (62 osoby, 33%). W grupie osób deklarujących działania, najczęściej była to rozmowa ze sprawcą przemocy (63%) i osobą jej doznającą (51%), a co trzeci ankietowany wskazał na powiadomienie policji (31%). Co dziesiąta osoba (9%) starała się zaopiekować dziećmi z rodziny dotkniętej przemocą. Nieliczne osoby informowały o problemie prokuraturę, sąd, szkołę i pomoc społeczną oraz udzielały pierwszej pomocy osobom poszkodowanym.

Niemal wszyscy ankietowani (88%) twierdzą, że słyszeli o procedurze zakładania „Niebieskiej Karty” w sytuacji przemocy w rodzinie. Znacząca większość mieszkańców Kołobrzegu zna także instytucje udzielające wsparcia osobom doświadczającym przemocy domowej (91%). Wymieniana w tym kontekście jest przede wszystkim policja (96% odpowiedzi). Ponadto, 64% twierdzi, że taką rolę pełni ośrodek pomocy społecznej, a 33% - szkoła. Część osób wskazuje także wymiar sprawiedliwości – sąd (19%) i prokuraturę (17%). Mniejszą ilość odpowiedzi uzyskała komisja rozwiązywania problemów alkoholowych (7%), organizacje pozarządowe (5%), ośrodki zdrowia (3%) oraz kościół (2%). Za najbardziej skuteczne instytucje postrzegane są policja (54%) oraz ośrodek pomocy społecznej (41%), w dalszej kolejności – prokuratura i sąd (odpowiednio 29% i 22%).

Wykres. Przekonania mieszkańców na temat instytucji udzielających wsparcia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie

2. Problemy przemocy w opinii uczniów szkół podstawowych w Kołobrzegu

Opis badanej grupy

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone wśród 212 uczniów klas V – VII szkoły podstawowej z terenu Kołobrzegu. Ponad połowę respondentów (61%) stanowiły dziewczęta. Wiek osób biorących udział w badaniu mieścił się w przedziale od 13 do 17 lat (przeciętnie 14-15 lat). W rodzinach 71% uczniów oboje rodzice pracują zawodowo, a w przypadku 21% - tylko ojciec. Tylko mama pracuje u 5% ankietowanych. W przypadku 3% osób oboje rodzice są bezrobotni.

Wykres. Ocena atmosfery w domu.

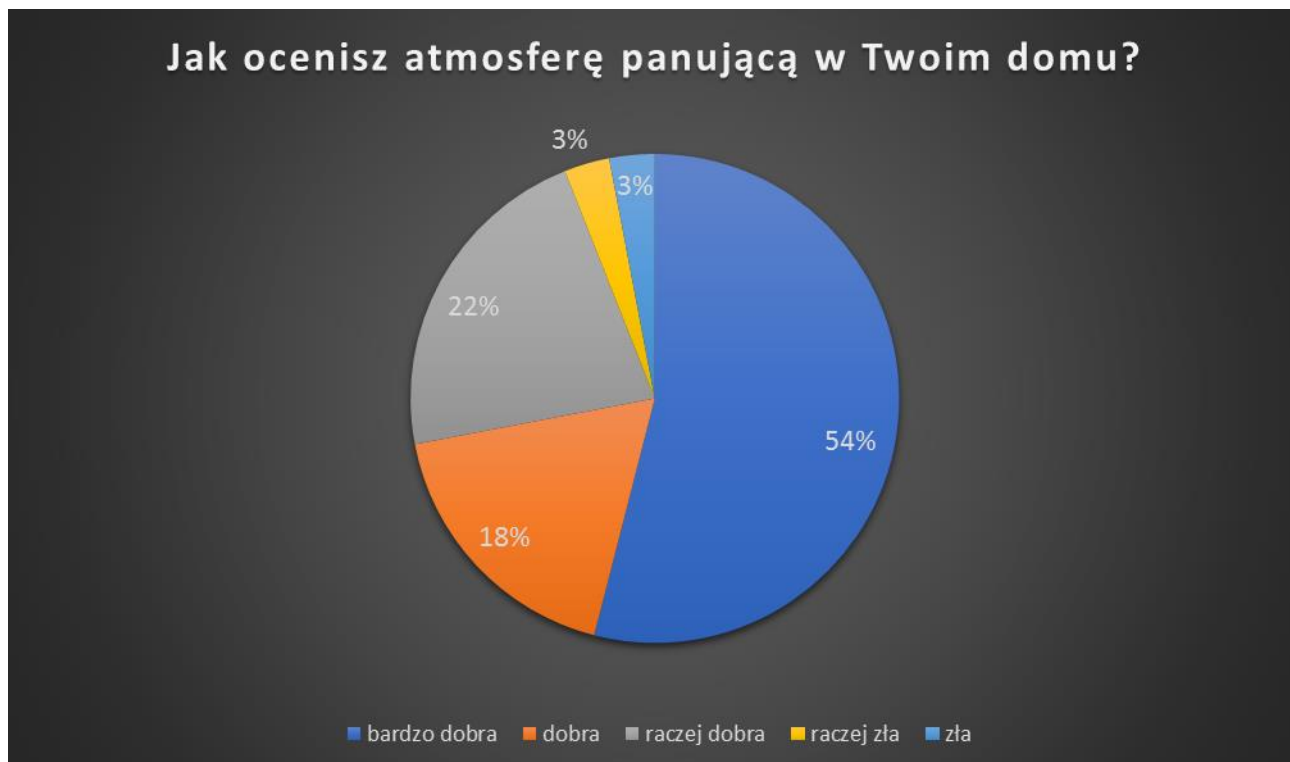

Tabela. Częstość doświadczania poszczególnych form przemocy w rodzinie wśród uczniów szkoły podstawowej.

	Bardzo często	Kilka razy	Raz	Nigdy
Bicie	2%	5%	11%	82%
Szarpanie	4%	3%	16%	77%
Policzkowanie	0%	2%	9%	89%
Wyzywanie	5%	13%	19%	63%
Krzyczenie	12%	27%	34%	27%
Grożenie	3%	2%	7%	88%
Zastraszanie	0%	4%	9%	87%
Zaniedbywanie	0%	4%	2%	94%
Zamykanie w pomieszczeniach	4%	11%	19%	76%
	Bardzo często	Kilka razy	Raz	Nigdy

Poniżanie	3%	5%	9%	83%
Wyśmiewanie	3%	2%	6%	89%
Zakazywanie	7%	44%	29%	20%
Rzucanie przedmiotami	3%	6%	1%	90%

Wykres. Charakterystyka osób doświadczających przemocy w rodzinie i stosujących przemoc w rodzinie

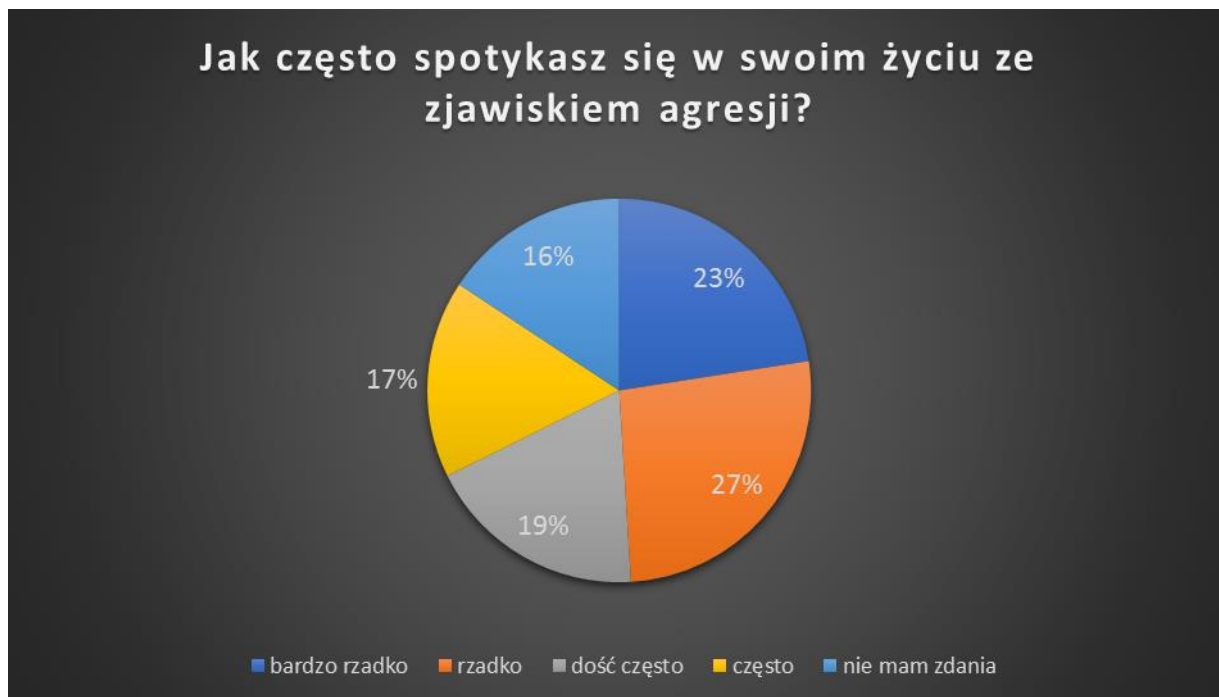

2. Problemy przemocy w opinii uczniów Zespołu Szkół Ekonomiczno- Hotelarskich w Kołobrzegu

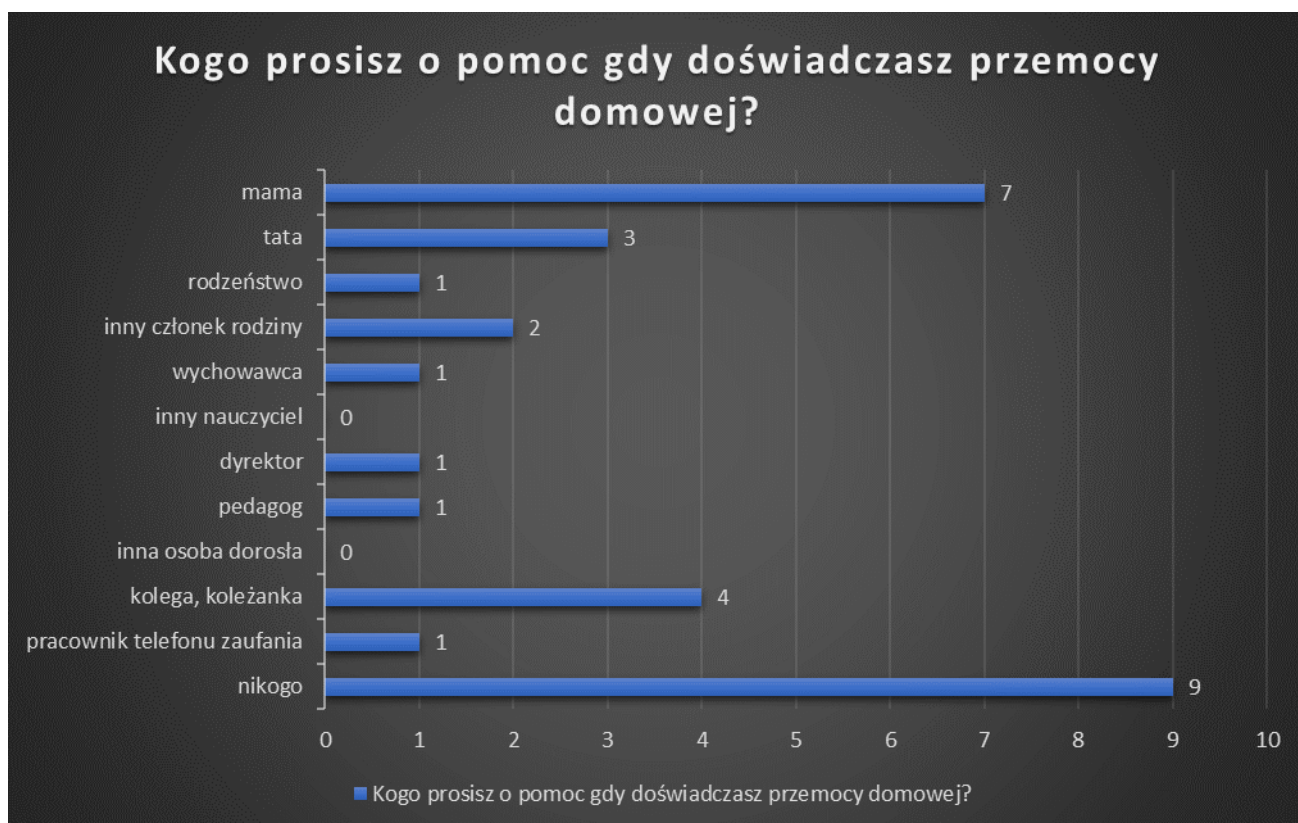
Opis badanej grupy

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone wśród 45 uczniów Zespołu Szkół Ekonomiczno- Hotelarskich w Kołobrzegu. Wśród respondentów większość stanowiły dziewczęta (36 osób). Wiek osób biorących udział w badaniu mieścił się w przedziale od 15 do 19 lat (przeciętnie około 18 lat). W rodzinach 67% uczniów oboje rodzice pracują zawodowo, a w przypadku 24% - tylko ojciec. U 6% osób utrzymanie zapewnia matka, a oboje rodzice u 3% ankietowanych są bezrobotni.

Wykres. Postrzegana częstotliwość zjawiska agresji.

Wykres. Źródła wsparcia w sytuacji przemocy domowej.

3. Dane z Punktu Konsultacyjnego Przeciwdziałania Przemocy i Spraw Społecznych w Kołobrzegu

Wyszczególnienie	kategorie i liczba osób korzystających	2015	2016	2017
Punkt Konsultacyjny Przeciwdziałania Przemocy i Spraw Społecznych	osoby dotknięte przemocą w rodzinie	89	84	81
	osoby stosujące przemoc w rodzinie	18	19	24
OGÓŁEM		107	103	105

Tab.1. Opracowanie własne – liczba osób korzystających z Punktu Konsultacyjnego w latach 2015–2017 w związku z ochroną przed przemocą w rodzinie.

Wyszczególnienie	liczba udzielonych porad	2015	2016	2017
Punkt Konsultacyjny Przeciwdziałania Przemocy i Spraw Społecznych	porady psychologiczne	170	176	244
	porady prawne	203	158	175
OGÓŁEM		373	334	419

Tab.2. Opracowanie własne – liczba porad psychologicznych i prawnych udzielonych w latach 2015 – 2017 w ramach Punktu Konsultacyjnego

4. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną z powodu przemocy w latach 2015 – 2017

Podmiot		2015	2016	2017
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kołobrzegu	ilość rodzin objętych pomocą społeczną z powodu przemocy w rodzinie	12	21	20
	ilość osób w tych rodzinach	40	68	75
	ilość założonych Niebieskich Kart	23	21	27

Z analizy przedstawionych danych należy przypuszczać, że rzeczywista liczba osób i rodzin dotkniętych przemocą jest znacznie wyższa niż wskazują na to statystyki. Osoby doświadczające przemocy często przez wiele lat ukrywają swój problem, dlatego trudno jest określić dokładną skalę zjawiska przemocy na terenie Kołobrzegu. Od kilku lat podejmowane są na terenie miasta działania, które mają skutecznie przeciwdziałać przemocy domowej, zarówno w zakresie rozpoznawania, zapobiegania, jak i efektywnego radzenia sobie z nią i jej skutkami.

§ 5. Procedura Niebieska Karta

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” wydane jako akt wykonawczy na podstawie art. 9d ust. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie określa:

- 1) procedurę „Niebieskie Karty”,
- 2) wzory formularzy „Niebieska Karta” wypełniane przez przedstawicieli podmiotów realizujących procedurę.

Podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Procedura „Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

W przypadku podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec dziecka, czynności podejmowane i realizowane w ramach procedury przeprowadza się co do zasady w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego. Działania z udziałem dziecka, co do którego istnieje podejrzenie, że jest dotknięte przemocą w rodzinie, powinny być prowadzone w miarę możliwości w obecności psychologa. Po wypełnieniu formularza „Niebieska Karta – A” osobie, co do której istnieje podejrzenie, że dotyczy jej przemoc, przekazuje się formularz „Niebieska Karta – B”.

Zakończenie procedury jest możliwe w dwóch przypadkach:

1. ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy,
2. rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Rok	Liczba formularzy Niebieska karta A, które wpłynęły do Zespołu Interdyscyplinarnego	W tym zgłoszonych przez:					Liczba zakończonych procedur NK*	Liczba zgłoszeń, co do których rozstrzygnięto o braku zasadności podejmowania działań	Liczba procedur NK w trakcie realizacji	Ilość powołanych Grup Roboczych/ Ilość Posiedzeń Grup Roboczych	Ilość Posiedzeń Plenarnych Zespołu Interdyscyplinarnego/ Ilość Posiedzeń Roboczych ZI
		policję	pomoc społeczną	MK ds. RPA	oświatę	ochrona zdrowia					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2015	88	54	23	2	8	1	66	29	12	78/279	4/44
2016	133	91	21	5	15	1	67	48	44	111/340	4/47
2017	150	113	30	0	6	1	57	41	50	107/396	5/54
RAZEM:	371	258	74	7	29	3	129	40	46	296/1311	13/145

§ 6. Cele, założenia, obszary Programu

Cel główny: Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Kołobrzegu.

Cele szczegółowe:

Cel 1: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Cel 2: Zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Cel 3: Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Cel 4: Zwiększenie kompetencji przedstawicieli podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług.

Założenia nadrzędne Programu

- Za przemoc zawsze odpowiedzialny jest sprawca, bez względu na to, co zrobiła ofiara
- Najważniejsze jest bezpieczeństwo ofiary
- Nie ma żadnego uzasadnienia ani usprawiedliwienia dla przemocy
- Podstawowym zadaniem jest zatrzymanie przemocy, bez tego pomoc jest nieskuteczna
- Zrozumiałe i dopuszczalne są wahania i niekonsekwencje w zachowaniu i decyzjach ofiary, gdyż jest to jeden z objawów doznanych urazów
- Nikt nie ma prawa stosować przemocy wobec drugiego człowieka
- W przeciwdziałaniu przemocy należy pamiętać o sprawcach, proponując im formy pomocy, które poprzez zmianę ich postaw i zachowań, w sposób trwały powstrzymają akty przemocy

Obszary Programu

Profilaktyka i edukacja społeczna	Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie	Podnoszenie kompetencji przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie
obszar kierowany do ogółu mieszkańców, w tym do osób i rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie	obszar kierowany do osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w tym do: kobiet, mężczyzn, dzieci, współmałżonków lub partnerów w związkach nieformalnych, osób starszych, osób z niepełnosprawnościami lub osób niesamodzielnych	obszar kierowany do osób stosujących przemoc w rodzinie, jak również do właściwych służb lub podmiotów zajmujących się oddziaływaniem na osoby stosujące przemoc	obszar kierowany do przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zasady funkcjonowania Programu

- Interdyscyplinarność działań
- Ciągłość działań
- Pierwszeństwo profilaktyki przed interwencją
- Autonomiczność podmiotów
- Współodpowiedzialność
- Aktywny udział społeczności lokalnej

§ 7. Realizatorzy Programu

L. p.	Podmioty realizujące Program	Zadania
1	Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Integrowanie i koordynowanie działań podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
2	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Praca socjalna, wsparcie finansowe, zapewnienie schronienia osobom doświadczającym przemocy lub potrzebującym wsparcia, zwiększanie umiejętności wychowawcze rodziców poprzez prace asystentów rodziny, monitoring i ewaluacja podjętych działań, sporządzanie „Niebieskich Kart”
3	Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia	Poradnictwo, pomoc psychologiczna, psychoedukacja, psychoterapia dla: - ofiar przemocy domowej uczestniczących w programach terapii dla dorosłych członków rodzin z problemem alkoholowym, - sprawców przemocy domowej z problemem alkoholowym, uczestniczących w programach terapeutycznych
4	Miejska Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Konsultacje i porady dla osób doświadczających przemocy, podejmowanie działań zmierzających do objęcia leczeniem odwykowym osób stosujących przemoc i osób dotkniętych przemocą uzależnionych od alkoholu, sporządzanie „Niebieskich Kart”
5	Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna	Diagnoza trudności szkolnych dzieci i młodzieży, pomoc psychologiczno-pedagogiczna dzieciom i młodzieży, rodzicom i nauczycielom, - terapia zaburzeń rozwojowych i dysfunkcyjnych - psychoedukacja
6	Oświata, przedszkola i szkoły,	Konsultacje i porady dla rodziców dzieci sprawiających trudności wychowawcze oraz pomoc pedagogiczna dla wychowanków, podejmowanie interwencji w przypadku stwierdzenia przemocy wobec dzieci, sporządzanie „Niebieskich Kart”, wczesna diagnoza, realizacja projektów profilaktycznych podejmujących problematykę przemocy, udział w kampaniach edukacyjno - informacyjnych
7	Żłobki	Wczesna diagnoza występowania przemocy w rodzinie
8	Służba zdrowia – Regionalny Szpital, Przychodnie lekarskie	Udzielanie pomocy medycznej, rozpoznanie sygnałów świadczących o występowaniu przemocy w rodzinie. Sporządzanie „Niebieskich Kart”, wystawianie zaświadczeń lekarskich o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy
9	Policja	Podejmowanie interwencji w związku z przemocą w rodzinie i sporządzanie dokumentacji z ich przebiegu, sporządzanie „Niebieskich Kart”, wszczynanie postępowań karnych wobec sprawców przemocy, monitorowanie sytuacji w rodzinie przez dzielnicowych,

		sporządzanie wniosków w celu skierowania osób uzależnionych na leczenie odwykowe oraz do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację dziecka
10	Prokuratura Rejonowa	Nadzorowanie prowadzonych przez Policję spraw karnych wobec sprawców przemocy w rodzinie oraz prowadzenie własnych postępowań, w tym wnioskowanie o zastosowanie środka zapobiegawczego oraz o leczenie odwykowe
11	Sąd Rejonowy	Prowadzenie spraw karnych wobec sprawców przemocy w rodzinie oraz spraw opiekuńczych przed sądem rodzinnym, mających na celu ochronę dzieci. Nadzory kuratorów rodzinnych i dozory kuratorów dla dorosłych
12	Organizacje pozarządowe	Poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne i prawne, wsparcie rzeczowe, prowadzenie świetlic, klubów młodzieżowych, grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy
13	Urząd Miasta Kołobrzeg - Wydział Spraw Społecznych	Obsługa Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych
14	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Realizacja programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, sporządzanie „Niebieskich Kart”, doradztwo i pomoc specjalistyczna psychologiczna i prawna
15	Punkt Konsultacyjny Przeciwdziałania Przemocy i Spraw Społecznych	Poradnictwo prawne, pomoc psychologiczna dla osób doświadczających przemocy oraz stosujących przemoc, przekazywanie informacji na temat różnych form pomocy
16	Punkt Konsultacyjny dla Osób z Problemami Uzależnień i Przemocy	Poradnictwo, konsultacje dla osób doświadczających przemocy w związku z problemem alkoholowym w rodzinie oraz stosujących przemoc, przekazywanie informacji na temat różnych form pomocy
17	Placówki wsparcia dziennego – 6 świetlic	Realizacja programów opiekuńczo-wychowawczych - promowanie aktywnych form spędzania czasu wolnego, - prowadzenie działalności profilaktycznej jako alternatywy dla zachowań destrukcyjnych, - rozwój zainteresowań dzieci i młodzieży poprzez zaangażowanie w działania twórcze i kreatywne
18	Lokalne media	Prowadzenie akcji edukacyjno-informacyjnej, udział w lokalnych kampaniach edukacyjnych związanych z profilaktyką przemocy i uzależnień

§ 8. Działania w ramach Programu

1. Obszar: Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Nr działania	Nazwa działania	Sposoby realizacji	Wskaźniki realizacji
1.1	Diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Miasto Kołobrzeg	Opracowanie narzędzi badawczych, przeprowadzenie badania, opracowanie ich wyników	- liczba opracowanych diagnoz, - liczba przeprowadzonych badań
1.2	Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości mieszkańców Kołobrzegu na temat zjawiska przemocy w rodzinie w celu zmiany postrzegania przez nich problemu przemocy w rodzinie	1. Wykonanie, zakup materiałów informacyjnych (ulotek, broszur, plakatów) i udostępnienie ich w miejscach ogólnie dostępnych 2. Opracowanie informacji i umieszczenie jej na stronie internetowej Miasta i MOPS oraz placówek oświatowych. 3. Rozpowszechnianie informacji na temat instytucji pomocowych, 4. Współpraca z podmiotami działającymi na rzecz seniorów w zakresie edukacji osób starszych na temat zjawiska przemocy w rodzinie wobec osób starszych oraz przysługujących im praw	- liczba materiałów informacyjnych, , ulotek, wizytówek, informatorów itp. - liczba zakupionych publikacji, - liczba artykułów prasowych, - liczba spotkań z seniorami
1.3	Prowadzenie edukacji służącej wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców	1. Organizacja szkoleń, warsztatów 2. Praca socjalna, praca asystentów rodziny 3. Udzielanie indywidualnych porad, konsultacji	- liczba szkoleń, warsztatów, - liczba udzielonych porad, konsultacji
1.4	Realizacja programów profilaktycznych i edukacyjnych w placówkach oświatowych wszystkich szczebli z zakresu rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy, radzenia sobie z agresją i stresem	1. Organizacja warsztatów, pogadanek, spektakli profilaktycznych 2. Realizacja godzin do dyspozycji wychowawcy klasowego na temat przemocy w rodzinie	- liczba placówek realizujących działania, - liczba przeprowadzonych warsztatów, programów profilaktycznych, spektakli, - liczba dzieci i młodzieży uczestnicząca w oferowanych formach działań - liczba lekcji wychowawczych nt. przemocy
1.5	Integracja rodzin poprzez zabawę i edukację	Organizacja i wspieranie przedsięwzięć umożliwiających rodzinie wspólne spędzanie wolnego czasu połączonych z edukacją	- liczba przedsięwzięć na rzecz rodzin

2. Obszar: Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Cel: zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Nr działania	Nazwa działania	Sposoby realizacji	Wskaźniki realizacji
2.1	Zwiększanie dostępności do istniejących podmiotów udzielających pomocy osobom doznającym przemocy rodzinie	1. Podejmowanie przez Zespół Interdyscyplinarny działań interwencyjnych w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty” 2. Prowadzenie Punktu Konsultacyjnego Przeciwdziałania Przemocy i Spraw Społecznych 3. Umożliwianie dostępności do lokalnych telefonów informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	- liczba posiedzeń zespołu i grup roboczych, - liczba osób objętych pomocą - liczba rodzin objętych pomocą, - liczba udzielonych porad prawnych i psychologicznych - liczba osób zgłaszających się do punktu: 1) doznających przemocy 2) stosujących przemoc - czas dostępności telefonu, - ilość rozmów i interwencji
2.2	Monitorowanie wykazu podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	Coroczne aktualizowanie na stronach internetowych miasta bazy teleadresowej podmiotów realizujących działania oraz świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie	- liczba podmiotów w bazie teleadresowej
2.3	Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	1. Przygotowanie materiałów informacyjnych (ulotek, broszur, plakatów) i umieszczenie ich w miejscach ogólnie dostępnych 2. Przygotowanie informacji i umieszczenie jej na stronie internetowej Miasta i MOPS oraz wszystkich placówek oświatowych a następnie jej aktualizacja	- liczba opracowanych i upowszechnianych materiałów informacyjnych
2.4	Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	1. Podejmowanie interwencji w rodzinie dotkniętej przemocą, 2. Diagnozowanie sytuacji rodziny dotkniętej przemocą, 3. Informowanie o możliwościach uzyskania pomocy, 4. Udzielanie pomocy socjalnej, prawnej, psychologicznej, terapeutycznej, 5. Zapewnienie osobom	- liczba interwencji, - liczba osób, którym udzielono pomocy, - liczba osób dotkniętych przemocą, które skorzystały z miejsc w ośrodkach wsparcia, - liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie,

		dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia, 6. Zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom w związku z przemocą w rodzinie w trybie art. 12 a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, 7. Podejmowanie działań na rzecz otrzymania przez osoby doznające przemocy w rodzinie mieszkań socjalnych poza kolejnością	- liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które otrzymały mieszkanie socjalne poza kolejnością
2.5	Monitorowanie sytuacji rodziny dotkniętej przemocą	Systematyczne wizyty w środowisku	Liczba wizyt w środowisku
2.6	Prowadzenie grup wsparcia dla osób dotkniętych przemocą, realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	Współfinansowanie realizacji programów terapeutycznych oraz prowadzenia grup wsparcia	- liczba grup wsparcia, - liczba osób uczestniczących w grupie wsparcia, - liczba programów terapeutycznych, - liczba osób uczestniczących w programie terapeutycznym, - liczba grup terapeutycznych

3. Obszar: Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Cel: zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Nr działania	Nazwa działania	Sposoby realizacji	Wskaźniki realizacji
3.1	Interweniowanie oraz reagowanie na stosowanie przemocy w rodzinie	1. Wdrażanie procedury „Niebieska Karta” przez uprawnione podmioty 2. Zgłaszanie osób podejrzewanych o stosowanie przemocy w rodzinie i nadużywających alkoholu na leczenie odwykowe 3. Udzielanie pomocy terapeutycznej osobom podejrzewanym o stosowanie przemocy w rodzinie i nadużywającym alkoholu 4. Informowanie o konsekwencjach stosowania przemocy, o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	- liczba sporządzonych formularzy „NK”, - liczba spraw zakończonych w wyniku ustania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy, - liczba spraw zakończonych w wyniku braku zasadności podejmowanych działań - liczba osób, wobec których skierowano wniosek do sądu o zastosowanie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu - liczba osób, którym udzielono pomocy terapeutycznej

		5. Składanie zawiadomień do Prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa wraz z wnioskiem o zastosowanie środka zapobiegawczego, w tym wnioskowanie o izolowanie sprawców od ofiar	- liczba osób skierowanych do Punktu Konsultacyjnego - liczba zawiadomień
3.2	Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie	1. Współfinansowanie realizacji programów dla osób stosujących przemoc 2. Monitoring efektów pracy korekcyjno-edukacyjnej ze sprawcami przemocy c	- liczba edycji programów korekcyjno-edukacyjnych, - liczba sprawców objętych działaniami, - liczba osób które ukończyły program dla sprawców
3.3	Upowszechnianie informacji o konsekwencjach stosowania przemocy oraz możliwości uzyskania pomocy	Rozpowszechnienie informatorów o podmiotach oraz NGO, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno—edukacyjne	- liczba informatorów zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz NGO, a także zakres realizowanych przez nie oddziaływań w szczególności korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

4. Obszar: Podnoszenie kompetencji przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel: Zwiększenie kompetencji przedstawicieli podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług poprzez

Nr działania	Nazwa działania	Sposoby realizacji	Wskaźniki realizacji
4.1	Podnoszenie wiedzy i rozwijanie umiejętności osób realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Organizowanie i zlecenie realizacji szkoleń związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie	- liczba szkoleń w mieście, - liczba przeszkolonych osób z każdej ze służb lub podmiotów
4.2	Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia	Współfinansowanie organizacji wsparcia dla specjalistów	- liczba organizowanych form wsparcia - liczba osób uczestniczących w różnych formach poradnictwa i wsparcia

§ 9. Postanowienia końcowe

1. Ewaluacja

Program będzie ewaluowany poprzez systematyczną sprawozdawczość (co najmniej 1 raz w roku). Podstawowymi wskaźnikami służącymi do ewaluacji programu są:

- liczba Niebieskich Kart,
- liczba interwencji, udzielonych porad, konsultacji, osób korzystających ze wsparcia,
- liczba osób, które wzięły udział w programie dla sprawców przemocy,
- liczba i rodzaj przeprowadzonych działań profilaktycznych,

- liczba udzielonych porad prawnych, psychologicznych i usług socjalnych w związku z przemocą,
- liczba zrealizowanych godzin zajęć edukacyjnych na temat przemocy,
- liczba miejsc w ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy,
- liczba sprawców przemocy objętych działaniami korekcyjno-edukacyjnymi,
- liczba i wykaz instytucji, służb, organizacji czynnie zaangażowanych w Program,
- liczba i wykaz szkoleń z zakresu przemocy w rodzinie i liczba osób biorących w nich udział,
- ilość materiałów informacyjnych, w tym publikowanych w lokalnych mediach,

2. Przewidywane efekty realizacji Programu

Zakłada się, że działania realizowane w ramach Programu doprowadzą do:

- 1) zmiany postaw, przekonań i zachowań mieszkańców Kołobrzegu wobec zjawiska przemocy w rodzinie,
- 2) podniesienia świadomości społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- 3) zmniejszenia liczby osób i rodzin dotkniętych przemocą,
- 4) promowania wartości rodziny i wychowania bez przemocy,
- 5) edukacji dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie konsekwencji wynikających ze stosowania przemocy w rodzinie,
- 6) wzmocnienia systemu współpracy wszystkich instytucji i organizacji funkcjonujących w mieście w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- 7) podniesienia jakości usług świadczonych przez przedstawicieli instytucji realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- 8) udzielania skutecznej pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie,
- 9) realizacji oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
- 10) wzrostu liczby osób profesjonalnie zajmujących się świadczeniem usług na rzecz osób i rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą oraz osób stosujących przemoc w rodzinie.

3. Harmonogram działań

Harmonogram działań Programu przewiduje ciągłość realizacji wyznaczonych celów w całym okresie jego realizacji. Będzie wdrażany we współpracy z lokalnymi podmiotami zajmującymi się pracą na rzecz rodzin i koordynowany przez Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Kołobrzegu.

4. Źródła finansowania Programu

Realizacja zadań określonych w Programie będzie finansowana:

- 1) ze środków własnych gminy (realizacja i obsługa Programu), w tym pochodzących z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż alkoholu,
 - 2) z dotacji z budżetu państwa (realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy, tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy),
 - 3) z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej (realizacja wybranych zadań),
 - 4) z konkursów (ogłaszanych na realizację działań z zakresu przeciwdziałania przemocy).
- Część działań Programu stanowią zadania statutowe realizatorów Programu i nie wymagają dodatkowych nakładów finansowych.

5. Monitoring Programu

Monitoring realizacji Programu prowadzić będą wszystkie podmioty, które w zakresie swoich kompetencji realizują zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz podmioty, którym takie zadania zlecono do realizacji. Wdrażanie i monitorowanie Programu zostanie powierzone Zespołowi Interdyscyplinarnemu ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Ocena stopnia realizacji Programu odbywać się będzie na podstawie

sprawozdań wykonawców poszczególnych działań, przedstawionych w rocznym sprawozdaniu z realizacji Programu, przedkładanym Prezydentowi Miasta Kołobrzeg w terminie do dnia 31 marca roku następnego po roku realizacji.